

Protocol Meldcode Rotterdam

obs De Barkentijn

Beschrijving van afspraken rondom de inzet van de Meldcode

[april 2017]

Inleiding

Jaarlijks worden ruim 119.000 kinderen in Nederland verwaarloosd of mishandeld. Huiselijk geweld en kindermishandeling tast de kern van een kind aan: vertrouwen in zichzelf en het gevoel van veiligheid in de wereld. De gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen een leven lang zijn.

Vanaf 2013 is de wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling een feit. Met het scheppen van een wettelijk kader conformeert ook Obs de Barkentijn zich aan de daaruit voortvloeiende taken en verantwoordelijkheden. Suzanne van Burik heeft de taak van aandachtsfunctionaris bij ons op school.

In bijgaand protocol gaan wij in op algemene zaken rondom de Meldcode en vertellen wij hoe wij dat vertaald hebben naar onze eigen situatie. De Meldcode is aangemeld bij de Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Kindermishandeling/Huiselijk Geweld en heeft daar onderstaande goedkeuring voor ontvangen.

Suzanne van Burik
directeur obs de Barkentijn

Deze versie is voorgelegd aan team en MR op .

De Rotterdamse Meldcode

De Rotterdamse meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling is een stappenplan voor professionals en instellingen bij (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling. De school is verplicht volgens deze code te handelen. Het stappenplan biedt ondersteuning aan professionals door duidelijk te maken wat er van hun verwacht wordt. Dat is niet alleen belangrijk voor de professional zelf maar draagt ook bij aan effectieve hulp aan slachtoffer en pleger.

De meldcode richt zich op alle professionals en instellingen die in de regio Rotterdam onderwijs, opvang, hulp, zorg of andere ondersteuning bieden. Dat kunnen docenten, leerkrachten en maatschappelijk werkers zijn, maar ook artsen, (psychiatrisch) verpleegkundigen en medewerkers in de (kinder-)opvang.

Bovenstaande tekst is de tekst die ook opgenomen is in de schoolgids die ieder jaar aan ouders wordt uitgereikt/beschikbaar gesteld. In dit protocol zoomen we verder in op de rol van de aandachtsfunctionaris en de stappen die de meldcode kent.

Zorgvuldigheid

Omgaan met klachten over huiselijk geweld en kindermishandeling vraagt om een grote zorgvuldigheid van handelen door de professionals. Op een gegeven moment moet je een besluit nemen over een situatie. Voor een zorgvuldige besluitvorming is het noodzakelijk dat de beroepskracht de situatie bespreekt met een deskundige collega en zo nodig (op basis van anonieme cliëntgegevens) advies vraagt aan Veilig Thuis.

Verder is het van belang dat de aanwezigheid van voldoende relevante feiten/signalen en een zorgvuldige verzameling van deze feiten en signalen aantoonbaar is en dat er een zorgvuldige en concrete afweging van belangen is geweest.

Om deze redenen is een stappenplan ontwikkeld waarin de opbouw van het dossier met de gegevens terugkomt. In dit protocol nemen we die stappen door.

De aandachtsfunctionaris

Op iedere school krijgt een teamlid de rol van aandachtsfunctionaris. De aandachtsfunctionaris heeft een belangrijke rol bij de implementatie van de meldcode in de schoolorganisatie. Zij bewaakt niet alleen de interne procedure van de organisatie m.b.t. huiselijk geweld en kindermishandeling maar zorgt ook voor een kwalitatief goed verlopende procedure bij een vermoeden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Een belangrijke taak die daarom niet bij alle medewerkers kan worden neergelegd. De medewerker die hiervoor wel in aanmerking komt, moet een mix hebben van ervaring, competenties en vaardigheden op de volgende onderdelen:

- deskundigheid op het gebied van kindermishandeling en huiselijk geweld, zowel van de inhoudelijke als van de juridische en organisatorische aspecten;

- goede vaardigheid in het voeren van gesprekken met verschillende doelgroepen (kinderen, hulpverleners, ouders);
- kennis van de sociale kaart van de hulpverleningsinstellingen (lokaal, regionaal en landelijk);
- kennis van de relevante actuele literatuur over kindermishandeling/huiselijk geweld;
- goede vaardigheid om zakelijke rapportages op te stellen ten behoeve van het proces;
- vaardigheden in het overbrengen van kennis op collega's en het coachen van collega's.

De taken van de aandachtsfunctionaris bestaan vooral uit:

- consulent en gesprekspartner zijn voor een collega die een geval van huiselijk geweld en kindermishandeling vermoedt op grond van eigen waarneming of door informatie van derden;
- samen met de betreffende collega een zorgplan opstellen voor de begeleiding van het gezin en bemiddelen bij problemen of knelpunten;
- relevante ontwikkelingen (landelijk en regionaal) ten aanzien van huiselijk geweld en kindermishandeling volgen en de literatuur bijhouden;
- (nieuwe) medewerkers regelmatig op de hoogte brengen van de actuele ontwikkelingen en de daaruit voortvloeiende aanpak door de eigen organisatie met betrekking tot huiselijk geweld en kindermishandeling;
- bijscholing volgen en verzorgen binnen de eigen organisatie op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- overleg met de directie en met de ketenpartners om een doorgaande lijn te waarborgen;
- de directie informeren over meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- deelnemen aan een netwerk aandachtsfunctionarissen in de regio.

Zeker geen makkelijke taak, wel een noodzakelijke die tevens vraagt om zorgvuldig handelen en het bewaken van de privacy van de mensen die een rol spelen binnen een praktijksituatie.

Op Obs de Barkentijn heeft Suzanne van Burik de taak van aandachtsfunctionaris. Zij is alle dagen aanwezig en bereikbaar via telefoonnummer 010-4828485 of s.vanburik@debarkentijn.nl. Suzanne is aangesloten bij de Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Kindermishandeling (LVAK).

De Kindcheck

Eén van de instrumenten die in het stappenplan van de Meldcode genoemd wordt, is de Kindcheck. Doel van de Kindcheck is om kinderen in beeld te brengen die risico lopen mishandeld of verwaarloosd te worden door de situatie waarin hun ouder(s) verkeert/verkeren. De Kindcheck vindt plaats in stap 1 van de meldcode.

De Kindcheck geldt voor alle professionals die onder de Wet Meldcode vallen en richt zich specifiek op de groep die contact heeft met volwassen cliënten en *niet* met hun kinderen waardoor deze groep niet beschikt over kindsignalen.

De Kindcheck is aan de orde als de professional zich vanwege de ernstige situatie van zijn volwassen cliënt zorgen maakt over mogelijk aanwezige minderjarige kinderen.

Een Kindcheck is noodzakelijk als de professional meent dat er vanwege de toestand van zijn volwassen cliënt risico's zijn op ernstige schade voor kinderen of als er sprake is van een bedreiging van de veiligheid van kinderen die afhankelijk zijn van de zorg van de volwassen cliënt. Dit kan het geval zijn bij een ernstige (chronische) depressie, zware verslaving, (dreigende) huisuitzetting, geweld tussen huisgenoten of een suïcidepoging. Maar ook als er sprake is van de aanwezigheid van andere kinderen die onder de verantwoording vallen van de volwassen cliënt kan dat aanleiding zijn een Kindcheck uit te voeren.

Stappen Meldcode

Bij twijfels over de veiligheid van de kinderen doorloop je de stappen van de meldcode. Je legt eerst vast door welke signalen bij de ouder je twijfelt over de veiligheid van de kinderen. Daarna volg je de verdere stappen van de meldcode die ervoor zorgen dat er ook verder onderzoek plaatsvindt en dat er, zo nodig, passende hulp komt. De Meldcode kent de volgende vijf stappen:

Stap 1: In kaart brengen van de ontvangen signalen

De leerkracht brengt door middel van verhelderingsvragen bij de zorg de signalen in beeld. Deze signalen worden vervolgens besproken met de betrokkenen. Ook wordt de aandachtsfunctionaris geïnformeerd. Door laatstgenoemde wordt een dossier aangelegd. Als er geen kindsignalen zijn maar wel ernstige zorgen bij de ouders, dan doet de aandachtsfunctionaris een Kindcheck.

Regie: leerkracht

Nauwe samenwerking met: aandachtsfunctionaris

Dossiervorming: aandachtsfunctionaris

Voorbeeld van verhelderingsvragen:

- *welk concreet gedrag laat het kind/de ouder(s) of anderen (omgeving) zien waardoor jij je zorgen maakt? Schets indien mogelijk een concrete situatie.*
- *Sinds wanneer doet dit zich voor?*
- *Hoe vaak doet het zich voor? Nemen de signalen toe?*
- *Wanneer is dat het geval?*

- *Is er een oorzaak voor het gedrag (situatie) aan te wijzen?*
- *Wat is het gevolg van het gedrag (situatie) voor het kind, de ouder(s) en/of andere betrokkenen/de omgeving?*
- *Wordt de zorg door betrokkenen gedeeld? Zo ja wat en door wie?*
- *Herkennen de ouders/betrokkenen het gedrag/de situatie?*
- *Herkennen de ouders/betrokkenen de zorg?*
- *Welke acties zijn al ondernomen? Door wie? Met wel gevolg?*

Stap 2: Collegiale consultatie

Er vindt collegiale consultatie plaats tussen de leerkracht en de aandachtsfunctionaris. Basis voor het gesprek kan het door de leerkracht ingevulde Balansmodel zijn (zie bijlage 1). De aandachtsfunctionaris raadpleegt bij twijfel Veilig Thuis of roept de hulp in van een letselspecialist. Richting stap 3 wegen de aandachtsfunctionaris en de leerkracht af of een gesprek met de ouders door hen beiden of alleen door de aandachtsfunctionaris gevoerd gaat worden.

Regie: aandachtsfunctionaris

Nauwe samenwerking met: leerkracht

Dossiervorming: aandachtsfunctionaris

Stap 3: Gesprek met betrokkenen

Naar aanleiding van het gesprek met Veilig Thuis of een aanhoudend niet-pluisgevoel moeten nu ook de ouders/verzorgers geïnformeerd worden als dat nog niet is gebeurd. De aandachtsfunctionaris organiseert en voert het gesprek met hen en zorgt voor een gespreksverslag waarin eventueel gemaakte afspraken worden opgenomen.

Regie: aandachtsfunctionaris

Betrokkenen: ouders/verzorgers

Dossiervorming/gespreksverslag: aandachtsfunctionaris

Stap 4: Risicotaxatie

De aandachtsfunctionaris maakt op basis van het gesprek met de ouders, de informatie van de leerkracht en eventueel het Balansmodel een analyse op basis waarvan al dan niet andere instanties worden ingeschakeld. Als er twijfel is, moet altijd Veilig Thuis worden ingeschakeld.

Regie: aandachtsfunctionaris

Stap 5: Melden/ hulp organiseren

Deze stap bestaat uit twee delen. De aandachtsfunctionaris ziet erop toe of er inderdaad hulp wordt gezocht waarbij hij het kind blijft volgen. Ook informeert hij directie en leerkracht over het vervolg. Op basis van het advies van de aandachtsfunctionaris neemt de directie een besluit over de melding richting Veilig Thuis. De aandachtsfunctionaris maakt een melding in SISA.

Regie: aandachtsfunctionaris en directie

Regie: na melding door aandachtsfunctionaris neemt coördinator Veilig Thuis het over met daarbij de aantekening dat de school verantwoordelijk blijft.

Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak (SISA)

De afkorting SISA staat voor Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak. Het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam heeft zich hierbij aangesloten. Het SISA-signaleringsstelsel zorgt ervoor dat kinderen die hulp nodig hebben, worden geregistreerd. Als er meerdere hulpverleners met één kind bezig zijn, worden de hulpverleners daarvan op de hoogte gesteld zodat de hulpverlening goed op elkaar afgestemd kan worden. Het signaleringsstelsel heeft een privacyreglement zoals door de Wet bescherming persoonsgegevens wordt voorgeschreven. Deelnemers aan dit stelsel zijn partners op het gebied van Werk en Inkomen, Welzijn, Zorg, Politie/Justitie en Onderwijs.

Speciale aandacht

Er zijn een aantal zaken die specifieke deskundigheid vragen bij de aanpak en begeleiding omdat het collectieve karakter van deze vorm van geweld specifieke expertise vraagt. Specifiek ook omdat dit soort incidenten zich vaak in andere dan de Nederlandse cultuur afspeelt. Specifieke kennis van normen en waarden binnen zo'n cultuur is dan onontbeerlijk om te kunnen bemiddelen. Denk bijvoorbeeld aan door eer gerelateerd geweld. In dat soort gevallen zoeken wij contact met Veilig die bemiddeling coördineert.

Bij acute bedreiging van de veiligheid worden de stappen versneld, zo nodig binnen een uur. Hierbij moet gedacht worden aan (vermoedens van) een gedwongen huwelijk, achterlating, eerwraak die op (zeer) korte termijn dreigen plaats te vinden. Niet ingrijpen zou kunnen leiden tot moeilijk of niet omkeerbare situaties. In dergelijke gevallen wordt door ons contact opgenomen met het speciale noodnummer bij Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond 0800 – 2000 (24 uur per dag bereikbaar).

Privacy en meldplicht

Op Obs de Barkentijn gaan wij zorgvuldig om met de privacy van onze leerlingen. Dit is vastgelegd in het privacyreglement van Stichting BOOR *). Gegevens die over leerlingen gaan, noemen we persoonsgegevens. Wij maken alleen gebruik van persoonsgegevens als dat nodig is voor het leren en begeleiden van onze leerlingen en voor de organisatie die daarvoor nodig is. In het privacyreglement kunt u lezen wat voor onze school de doelen zijn voor de registratie van persoonsgegevens. De meeste gegevens ontvangen wij van ouders (zoals bij de inschrijving op onze school). Daarnaast registreren leerkrachten en andere medewerkers van de school gegevens over onze leerlingen, bijvoorbeeld cijfers, vorderingen en/of toetsgegevens. Soms worden er bijzondere persoonsgegevens geregistreerd als dat nodig voor de juiste begeleiding van een leerling, zoals medische gegevens (denk aan dyslexie of ADHD).

De leerling gegevens worden opgeslagen in ons digitale administratie- en leerlingvolgsysteem Parnayss. Deze programma's zijn beveiligd en toegang tot die gegevens is beperkt tot medewerkers van onze school. Omdat wij als school onderdeel

uitmaken van Stichting BOOR worden daar ook (een beperkt aantal) persoonsgegevens mee gedeeld in het kader van de gemeenschappelijke administratie.

Ouders hebben het recht om de gegevens van en over hun kind(eren) in te zien. Als de gegevens niet kloppen, moet de informatie gecorrigeerd worden. Als de gegevens die zijn opgeslagen niet meer relevant zijn voor de school, mag u vragen die specifieke gegevens te laten verwijderen. Voor vragen of het uitoefenen van uw rechten, kunt u contact opnemen met de directeur van de school.

Als wij bepaalde gegevens van onze leerlingen willen delen met derden, dan zullen wij daarvoor altijd eerst toestemming vragen aan de ouders/verzorgers.

Het beroepsgeheim of de zwijgplicht is een belangrijke voorwaarde voor effectieve hulpverlening. De vertrouwensrelatie met een cliënt of patiënt is van wezenlijk belang. Toch kunnen er situaties zijn waarin de problematiek zo ernstig is dat het doorbreken van het beroepsgeheim noodzakelijk is. Dit is het geval bij ernstige vormen van huiselijk geweld of kindermishandeling waarbij de betrokkenen zelf niet of onvoldoende mee kunnen of willen werken.

De regels voor het verbreken van het beroepsgeheim gelden voor alle situaties waarin een cliënt zich in een ernstige situatie bevindt. Bij een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld is dit meldrecht vastgelegd in artikel 5.2.6 van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Dit biedt iedere beroepskracht met een beroepsgeheim of een andere zwijgplicht het recht om een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld bij Veilig Thuis te melden, ook als zijn cliënt, patiënt of leerling daar geen toestemming voor geeft. Daarnaast biedt het meldrecht beroepskrachten de mogelijkheid om informatie over een cliënt, patiënt of leerling te verstrekken als Veilig Thuis daarbij in een onderzoek naar vraagt.

Voor een zorgvuldige besluitvorming is het noodzakelijk dat de beroepskracht de situatie, voordat hij zijn besluit neemt, bespreekt met een deskundige collega/de directie en zo nodig ook (op basis van anonieme cliëntgegevens) advies vraagt aan Veilig Thuis. Verder is het van belang dat de aanwezigheid van voldoende relevante feiten of signalen en zorgvuldige verzameling van deze feiten en signalen aantoonbaar is en dat er een zorgvuldige en concrete afweging van belangen is geweest.

Registratie

Alle incidenten worden geregistreerd in Parnassys. Parnassys is het leerling administratiesysteem waarin door de leerkracht o.a. de vorderingen van leerlingen maar ook contacten met ouders worden bijgehouden. Het systeem is in te zien door de directeur maar ook door het bestuur. De archieffunctie met alle acties rondom een leerling is dus een belangrijke functie. Bij het afhandelen van een incident wordt ook verslag gedaan in Parnassys en worden de vorderingen zoals gespreksverslagen en afspraken bijgehouden.

Het Balansmodel

Opvoeding is een proces waarin ouders en kinderen elkaar wederzijds beïnvloeden. De meeste ouders passen het opvoeden met vallen en opstaan toe en groeien als opvoeder met hun kind mee. De opvoedingstaken van die ouders zijn dan in balans met hun vaardigheden om de situatie aan te kunnen.

In sommige situaties raakt het evenwicht tussen opvoedvaardigheden en opvoedingstaken van ouders zoek. Eigenschappen van kind en ouders en kenmerken van de omgeving kunnen het gezinsleven belasten. Dat vraagt extra energie van de ouder om de opvoeding in het goede spoor te houden. Eén enkel probleem vormt meestal geen al te groot risico voor de kwaliteit van de opvoeding. Dat komt doordat er bijna altijd compenserende of beschermende factoren zijn waardoor ouders het evenwicht direct kunnen herstellen. Door de aanwezigheid van die beschermende factoren neemt de invloed van de aanwezige risicofactoren bijna altijd af. De belangrijkste beschermende factor is sociale steun. Volgens de Amerikaanse onderzoekers Rappaport en Seidman is het daarom voor het terugvinden van de balans in de opvoeding vaak al voldoende ouders te stimuleren op hun eigen vaardigheden te vertrouwen of hen een goed advies te geven.

Het balansmodel van Bakker en collega's uit 1998 geeft een overzicht van het samenspel van beschermende factoren en risicofactoren voor de ontwikkeling van een kind op drie niveaus. Met dit model kan de gezinssituatie en de eventueel benodigde opvoedsteun of – hulp vrij precies worden bepaald. Het samenspel van factoren op de drie niveaus ziet er als volgt uit:

- op microniveau gaat het om ouder-, kind- en interne gezinsfactoren, zoals eigenschappen van de ouders, het kind en het gezinssysteem (opvoeding en gezinsinteracties);
- op mesoniveau spelen sociale, buurt- en externe gezinsfactoren een rol, zoals het sociale netwerk, sociale bindingen, bijvoorbeeld met de school, en de kwaliteit van de buurt (sociale cohesie);
- op macroniveau zijn maatschappelijke en culturele factoren van invloed, zoals de etnische of culturele achtergrond en de sociaaleconomische positie (opleiding, werk, inkomen enzovoorts).

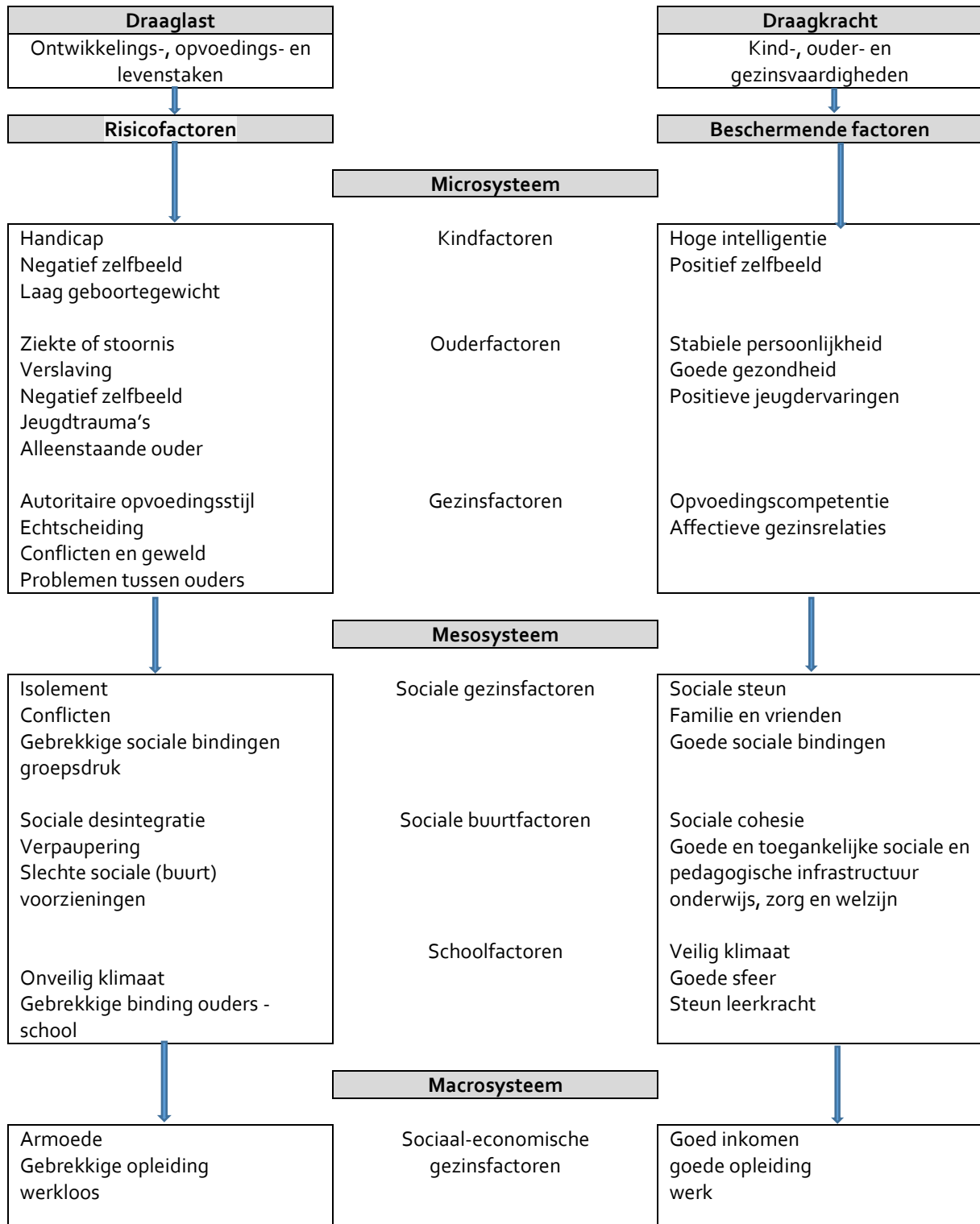
Als de risicofactoren zich opstapelen en er te weinig beschermende factoren tegenover staan, zijn zwaardere vormen van opvoedingsondersteuning nodig. Naarmate het aantal problemen en stressfactoren toeneemt, neemt de draagkracht van ouders om deze zelf aan te kunnen evenredig af. De hoeveelheid risicofactoren weegt daarbij zwaarder dan het gewicht ervan. Voor gezinnen met een zwakke maatschappelijke positie is de kans groter dat problemen zich opstapelen dan voor gezinnen uit andere milieus.

Voor het vergroten van de draagkracht van ouders is het vooral belangrijk om:

- het zelfvertrouwen van ouders te bevorderen, bijvoorbeeld door het bieden van morele en sociale steun bij beginnende of bestaande problematiek;

- de pedagogische competenties van ouders te versterken, bijvoorbeeld via informatievoorziening of door oefeningen te doen;
- ouders te steunen in hun zelfzorg en netwerkopbouw;
- het zelfregulerend vermogen van ouders te bevorderen;
- voorkomen dat ouders afhankelijk worden van hulpverleners of van de mening van deskundigen.

Balansmodel Kind en Gezin

Culturele minderheidsgroep
Afwijkende subculturele normen
en waarden

Economische crisis
Werkloosheid
discriminatie

Culturele factoren

Maatschappelijke factoren

waarden in overeenstemming
met dominante cultuur

Stabiel sociaal en politiek klimaat
Open tolerante samenleving

Balansmodel

Opdracht: Breng aan de hand van een casus de kind-, ouder en omgevingsfactoren in beeld en beantwoord de volgende vragen:

- Wat zijn de risicofactoren en staan daar beschermende factoren tegenover?
- Maak een inschatting van de balans tussen draagkracht en draaglast.
- Wat zou jij als aandachtsfunctionaris in deze situatie voor ouder(s) en kind kunnen betekenen?

Risicofactoren (draaglast factoren)	Beschermende factoren (draagkracht factoren)
Kind:	Kind:
Ouder/gezin:	Ouder/gezin:
Omgeving:	Omgeving:

Bijlage 2

Signalenlijst kindermishandeling (4-12 jaar)

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

1. Lichamelijke signalen

- wit gezicht (slaap tekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- blauwe plekken
- slecht verzorgd er uit zien
- geslachtsziekte
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- urineweginfecties
- vermageren of dikker worden
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- houterige lichaamsbeweging
- niet zindelijk (urine/ontlasting)
- zwangerschap
- lichamenlijk letsel
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

2. Gedragssignalen

- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- schrikken bij aangeraakt worden
- hyperactief
- agressief
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer)
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- isolement tegenover leeftijdgenoten
- zelfvernietigend gedrag (bv. haren uittrekken, praten over dood willen, suïcidepoging)
- geheugen- en concentratiestoornissen
- achteruitgang van leerprestaties
- overijverig
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief

- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag)
- geseksualiseerd (“verleiden”) gedrag, seksueel getint taalgebruik
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd)
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen
- geen spontaan bewegingsspel
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym
- spijbelen, weglopen van huis
- stelen, brandstichting
- verslaving aan alcohol of drugs

3. Kenmerken ouders/gezin

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen (‘shopping’)
- ouder komt afspraken niet na
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ‘multi-problem’ gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid, angst, depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid, verlegenheid
- zichzelf beschuldigen
- suïcidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- gebrek aan sociale vaardigheden

Een professionele houding naar de betrokken leerling/gezin

De hoofdtaak van een leerkracht is lesgeven. Daarnaast draagt de leerkracht zorg voor het wel en wee van de leerlingen. Een schoon, veilig en goed schoolklimaat verhoogt het werkplezier van de leerling en de leerkracht.

Helaas kunnen leerlingen soms zelf of in de thuissituatie in een crisis terecht komen. Dit kan zijn door b.v. de alcoholproblematiek van een ouder, de scheiding van de ouders, een ernstig ongeluk van een familielid, geslagen worden of het getuige zijn van huiselijk geweld.

Leerlingen rekenen dan op steun vanuit de school.

De begeleidende leerkracht moet daarom waken voor een te grote betrokkenheid. Om goed hulp te kunnen geven is een balans nodig tussen afstand en nabijheid. Genoeg afstand om een stap terug te kunnen doen om te overzien wat er allemaal speelt. Leerkrachten zijn geen professionele hulpverleners. Juist daarom is een zekere professionaliteit vereist om de ondersteuning van de leerling ter hand te nemen.

Sleutelbegrippen hierbij zijn: transparantie, erkenning, durf en kunde.

Met *transparantie* wordt bedoeld dat je een bepaalde mate van openheid hebt. Je denken, voelen en handelen moet met elkaar overeenkomen. Transparantie houdt niet in dat je steeds verantwoording moet afleggen voor je daden. Je moet wel bereid zijn met in achthouding van het recht op privacy, je bedoelingen en interventies toe te lichten.

Erkenning betekent dat je bereid bent de leerling te accepteren zoals die is. Dit betekent ook dat je het antwoord van de leerling op jouw vragen respecteert. Aandachtspunten hierbij zijn:

- luister rustig naar wat het kind te zeggen heeft;
- neem het kind serieus, trek zijn/haar verhaal niet in twijfel;
- steun het kind in het feit dat het zijn/haar geheim verteld heeft.

Bij *begrip* gaat het om het vermogen je in te leven in de gevoelens van de leerling en om zijn gedrag te zien in het licht van zijn omstandigheden. Je voelt gevoelens aan, maar maakt ze niet tot je eigen gevoelens (afstand/nabijheid).

Aandachtspunten:

- versterk het zelfvertrouwen van het kind door het aandacht en vertrouwen te geven en het te prijzen voor positief gedrag en werk;
- bied het kind mogelijkheden zich te blijven uiten: door te praten, te tekenen of te schrijven;
- het kind kan buitensporig gedrag vertonen; wees daarop bedacht en stel ook grenzen; overleg met derden als u daaraan behoefte heeft.

Bij crisisbegeleiding is *durf* nodig om doortastend te handelen. Een leerling in crisis heeft de neiging het contact met de werkelijkheid en zijn omgeving te verliezen. Je moet resoluut het

contact aangaan en de leerling actief terugbrengen en houden in het hier en nu. Tijdens een gesprek moet je durven doorvragen. Aandachtspunten hierbij zijn:

- beloof geen absolute geheimhouding, maar beloof wel dat u niets buiten medeweten van het kind om zult doen;
- zeg dat u wilt helpen; u hoeft niet onmiddellijk te weten wat er gebeuren moet;
- wees duidelijk en consequent;
- voorkom een te grote uitzonderingspositie voor het kind;
- ga na of de situatie op school veilig is;
- handhaaf de gang van zaken in de klas, daarmee biedt u het kind stabiliteit.

Je moet de grenzen van je eigen kunnen kennen (*kunde*), weten waartoe je niet in staat bent.

Regelmatig contact en overleg met collega's voor intervisie, consultatie en advies is belangrijk om je handelen te toetsen (= overleg met derden).

In alle fasen van persoonlijke crisis speelt onmacht een cruciale rol. Wanneer je je eigen onmacht kunt en durft te aanvaarden kun je een leerling werkelijk helpen.

Algemene aandachtspunten:

- het contact van de leerkracht met de ouders zal zich voornamelijk blijven richten op het functioneren van de leerling op school;
- wees zorgvuldig met de privacy van kind en ouders;
- als het kind bekend is bij Veilig Thuis en het verandert van school, dan is het van groot belang dat Veilig Thuis hiervan op de hoogte gesteld wordt;
- het belangrijkste is dat het kind zich door u gesteund voelt en het vertrouwen heeft dat er een manier is om te zorgen dat de mishandeling ophoudt.

Daarnaast is het belangrijk dat de schoolleiding een visie heeft op leerlingbegeleiding.

Dit dient te zijn vastgelegd in het schoolbeleid en geconcretiseerd in een protocol.

Hierbij moet ook zijn opgenomen op welke wijze de leerkrachten hun kennis en inzicht kunnen verdiepen en

ondersteuning kunnen krijgen vanuit de schoolleiding.

(bron: bewerking van: evenwicht, crisisbegeleiding van leerlingen. Reeks schoolpraktijk leerlingbegeleiding KPC/EPN 1998)

Gesprek met de ouders

In het protocol “Meldcode Rotterdam ” komt het gesprek met ouders voor in stap 1, nl. bij het in kaart brengen van de signalen. Er is dus al het één en ander aan vooraf gegaan. U hebt als leerkracht uw eigen waarnemingen onder woorden gebracht, de feitelijkheden op een rijtje gezet, u hebt overleg gehad met de aandachtsfunctionaris en nu is aan u de taak om de zorgen die er over dit kind zijn, te delen met de ouders middels een of meerdere gesprekken.

In veel gevallen hebt u met het kind besproken dat u met de ouders zal overleggen over wat het kind met u besproken heeft. Wanneer het kind hier moeite mee heeft, kan dit aanleiding zijn om eerst nog wat tijd in te ruimen om nog een paar keer met het kind hierover te praten.

Het doel van een gesprek is om de zorgen over datgene wat er waargenomen is bij het kind, aan gedrag of concrete lichamelijke verschijnselen, met de ouders te delen.

Uitgangspunten hierbij zijn:

- bespreek wat u ziet bij het kind, bespreek niet uw vermoedens;
- ga er vanuit dat ouders het beste voor hun kinderen willen en dat is ook wat u wilt: daar zit uw gemeenschappelijke noemer.

U hoeft geen schuldvraag aan de orde te stellen; u doet een beroep op de zorg bij de ouders voor hun kind en u bent een belangrijk persoon aan wie ouders hun kind vijf dagen per week toevertrouwen. Dit delen van de zorgen is een proces en vraagt om een procesmatige aanpak.

Stappen in een procesmatige aanpak:

1. Afwegingen voor het gesprek:

- voer je het gesprek met de ouder(s) alleen of samen met een intern begeleider/directielid
- nodig je beide ouders expliciet samen uit: legt u deze keuze voor aan één ouder of laat je dit aan de ouders over. Ook het kind kan hier een adviserende stem in hebben.

2. Spreek de zorg om het kind uit:

- Ik heb uw kind nu keer/maanden gezien/in de klas. Ik maak me zorgen om een aantal dingen die ik graag met u/jou/jullie zou willen bespreken. Vindt u dit goed?

3. Bespreek de signalen één voor één.

- beschrijf het signaal in concrete verschijnselen/waarneembaar gedrag: “Het is mij opgevallen dat uw kind zich niet wil uitkleden voor de gymles”, “Uw kind speelt in de poppenhoek vaak seksuele handelingen na met de poppen en hij/zij doet dit als volgt ...” en dan vult u een aantal concrete waarnemingen in.
- vraag of dit signaal herkend wordt: “Is dit u/jullie wel eens opgevallen?Gebeurt dit thuis ook wel eens?”, “Hoe lang is dit al zo?In welke situaties gebeurt dit?”
- vraag of ouders een idee hebben waar dit vandaan komt: “Hebben jullie enig idee waar dit vandaan komt? Wat vinden jullie ervan?”
- spreek indien nodig uw zorg uit over dit signaal: “Ik maak me er toch zorgen over dat uw kind dit doet/heeft.”

4. Ouders delen de zorg

U kunt zorgen niet delen met ouders, wanneer het niet de zorgen van beide partijen zijn. Het kan geruime tijd in beslag nemen om zover te komen. Wanneer ouders datgene wat u hebt waargenomen absoluut (nog) niet kunnen waarnemen, is het van het grootste belang om bij dit onderdeel stil te blijven staan en niet naar de volgende stap te gaan. U kunt ouders in zo'n geval bijvoorbeeld vragen om het kind eens een tijdje te observeren en op te letten of ze dan toch het gedrag waarnemen dat u als leerkracht genoemd hebt. In een volgende afspraak kunnen jullie het er dan weer over hebben. Een andere mogelijkheid is om te vragen of de ouder(s) een ochtendje in de klas willen bijwonen. Zolang ouders absoluut niet (kunnen) zien/waarnemen wat u zojuist hebt besproken, is delen van de zorg niet aan de orde.

Emoties

In deze fase kunnen emoties een grote rol spelen. Ouders kunnen bv. boos worden; ouders kunnen zich tekort voelen schieten en zich hier schuldig over voelen; ouders kunnen zich schamen over het door u beschreven gedrag van hun kind, bv. wanneer u het masturbatiegedrag in de klas of seksueel gedrag in de poppenhoek hebt beschreven. Ouders kunnen door hun emoties op heel verschillende manieren reageren/ermee omgaan. Daarom is het altijd verstandig om naar de reactie van de ouders expliciet te vragen, bv. met: "Ik zie/begrijp/kan me voorstellen dat ik u ermee overrompel; ik kan me voorstellen dat het voor u moeilijk is, dat ik hier nu mee gekomen ben; hoe ligt dit voor u?" Wanneer ouders boos worden, dan is een manier om met deze boosheid/agressie om te gaan bijvoorbeeld het onder woorden brengen van de waargenomen boosheid en het onder woorden brengen van de eigen angst voor hun boosheid: "Ik zie dat u boos bent, en ik vind dat moeilijk, het maakt mij onzeker". Wanneer je als leerkracht emotioneel erbij betrokken bent, wanneer je persoonlijk geraakt bent door wat je gezien en/of gehoord hebt van het kind, is het goed dit aan te geven, om dit onder woorden te brengen, dat het je persoonlijk erg raakt. Zolang de emoties de overhand hebben, is er geen gelegenheid om de ouders de concrete, zakelijke informatie te geven. Laat staan naar een volgende stap te gaan. Pas wanneer de emoties een plaats hebben gekregen, is er gelegenheid om de ouders concrete, zakelijke informatie te geven.

Verduidelijking vragen

Bij iedere stap is het van belang te vragen wat de ouders ervan vinden, of zij het genoemde herkennen. Vraag ook door als iets niet helemaal duidelijk is. "Wat bedoel je daar precies mee? Begrijp ik goed dat je zegt dat...". Er kunnen dus meerdere gesprekken nodig zijn, voordat u als leerkracht op één lijn zit met de ouders wat betreft het waarnemen van de door u gesignaleerde verschijnselen, gedragingen van hun kind. Het delen van de zorg en het overnemen van de zorg zijn dan de volgende stappen die de ouders moeten maken. Het is van groot belang het waargenomene ook dan nog over langere tijd te volgen en bij te houden in een logboek, waarin ook de gemaakte afspraken worden genoteerd en bijgehouden. Wanneer u deze fase hebt bereikt, dan zijn de ouders een belangrijke steun in het verder zoeken naar een mogelijke oorzaak van het zorgelijke gedrag

van hun kind en kunnen ouders ook heel goed aangeven en meedenken over de verdere hulp die zij denken nodig te hebben.

Bron: Lezing mw. J. v.d. Berg, jeugdarts bij de afdeling Jeugdgezondheidszorg, Dienst OCW, gemeente Den Haag.

Literatuuroverzicht

Boeken voor volwassenen

Adriaenssens, P.

Mijn kind is bang (en ik ook). Opvoeden tot weerbaarheid - Tielt, Lannoo nv, 1998, ISBN 90-209-3120-2

Baartman, H.

Opvoeden kan zeer doen. Over oorzaken van kindermishandeling, hulpverlening en preventie Utrecht, SWO, 1996, 256 blz., ISBN 90-6665-218-7

Boek over de oorzaken van lichamelijke mishandeling en verwaarlozing. Met aandacht voor de hulpverleningspraktijk en primaire preventie. In dit verband worden de risicofactoren besproken.

Baeten, P., Geurts, E.

Om de schaduw van het geweld. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. NIZW 2002, Utrecht. ISBN 90-5050-936-3

Dit boek brengt de kinderen in beeld die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Het belicht de achtergrond en de aard van de problematiek en beschrijft, wat het voor kinderen betekent getuige te zijn van geweld. Er worden handreikingen gedaan voor het signaleren van deze kinderen en adviezen gegeven voor de hulpverlening.

Doef, S. van der

Kleine mensen grote gevoelens. Kinderen en hun seksualiteit Amsterdam, De Brink, Ploegsma bv, 1994, ISBN 90-216-7161-1

Imbens, A., Jonker

Godsdienst en incest – Amersfoort, An Dekker, 1991, 269 blz., ISBN 90-5017-094-8
Aan de hand van interviews wordt ingegaan op incest binnen godsdienstige milieus en de samenhang met de geloofsbeleving. Tevens aandacht voor de begeleiding van vrouwen en kinderen als slachtoffer.

Hoorens-Maas, R., Naafs, M.

Een school om te vertrouwen. Educatieve Partners Nederland BV, Houten, 1997, ISBN 90 402 00572

Killen, K.

Het mishandelde kind. Kindermishandeling en een tekort aan zorg. Rotterdam, Ad Donker, 1999. 403 blz., ISBN 90-6100-461-6

Lamers- Winkelman, F.

Een werkboek voor ouders van seksueel misbruikte kinderen - Amsterdam, SWP, 20 blz., ISBN 90-6665-347-7

Marsten, S.

Geef uw kind zelfvertrouwen - ISBN 90-215-2563-1

Rensen, B.

Kindermishandeling: voor het leven beschadigd – Utrecht, Bruna, 1990, 192 blz., ISBN 90-229-7928-8

Aandacht voor de vormen, achtergronden, gevolgen, signalering, diagnostiek, behandeling en preventie van kindermishandeling. Voorbeelden uit de praktijk van de auteur (jeugdarts) verduidelijken het geheel.

Schreurs-Dijkstra, M.C.

Over drempels. De meest gestelde vragen over kindermishandeling – Den Haag, VKM, 1995, 40 blz., ISBN 907-548-19-4

Boekje met antwoorden op de 25 meest gestelde vragen over kindermishandeling. Tussen de vragen door voorbeelden uit de praktijk.

Wolzak, A.

Kindermishandeling - signaleren en handelen - Utrecht, NIZW Uitgeverij, ISBN 90-5050-797-2

Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen en kindermishandeling vermoeden. Beschrijving van achtergronden, aard, oorzaken en gevolgen. Signalen, stappenplan voor het handelen, aandachtspunten voor gesprekken met kind en ouders. Informatie over AMK en hoe eigen instellingsbeleid te verbeteren.

Zandijk-van Harten, T. en L. Haarsma

Grenzen voorbij. Kindermishandeling in allochtone gezinnen – Amsterdam, VU Uitgeverij, 1996, 63 blz., ISBN 90-5383-489-3

Opvattingen over kindermishandeling en de specifieke achtergronden en risicofactoren binnen allochtone gezinnen. Tevens handreiking voor de aanpak van kindermishandeling binnen deze gezinnen.

Boeken voor kinderen en jongeren

Delfos, M.

Sanne – Westbroek, Harlekijn Uitgeverij, 1993, 35 blz., ISBN 90-6386-106-0

Therapeutisch voorleesverhaal. Sanne wordt mishandeld door haar moeder. Ze verzint allerlei vriendjes en vriendinnetjes die haar helpen en troosten. Ze denkt dat ze het altijd fout doet. Vanaf 4 jaar.

Delfos, M.

Blijf van me af! - Westbroek, Harlekijn, 1995, 31 blz., ISBN 90-638-6115-X

Therapeutisch voorleesverhaal. Er is een versie voor meisjes en een voor jongens. De hoofdpersoon wordt seksueel misbruikt door een stiefvader. De schoolarts bemerkt bij onderzoek iets. Van 8 tot 12 jaar.

Doef, S. van der

Ben jij ook op mij? Ploegsma 1995 - ISBN 90-216-1498-7

Een boek over seks voor jonge kinderen (7 tot 11 jaar) In woord en beeld wordt in dit boek aan kinderen uitgelegd wat het (lichamelijk) verschil is tussen jongens en meisjes. Duidelijk wordt wat seks precies inhoudt.

Doef, S. van der

Ik vind jou lief (voor peuters en kleuters) Ploegsma 1997 - ISBN 90-216-1150-3

Kleuters hebben grote belangstelling voor geboorte en seksualiteit. Ouders en opvoeders vinden het vaak moeilijk om hierover te praten. Dit voorlichtingsboek geeft antwoord op de vele vragen van jonge kinderen.

Dorrestijn, H.

Brandnetels en andere verhalen over kindermishandeling

Amsterdam, Bert Bakker, 1995, 98 blz. , ISBN 90-351-1449-3

Zijn jeugdervaringen motiveerden de auteur een boek te schrijven met verhalen en gedichten over kindermishandeling. Vanaf 10 jaar.

Elias, B.

De meester is een schat – Amsterdam/Leuven, Infodok, 1991, 73 blz., ISBN 90-6565-455-0

Bram wordt door zijn vader geslagen. Als hij op school komt met een gezwollen oog wil de meester er het fijne van weten. Bram vertelt na lang aarzelen over de situatie thuis.

Vanaf 8 jaar.

Glansbeek, J.

Tante Pech en de pechvogeltjes – Amsterdam/Antwerpen, Piramide, 1994, 55 blz., ISBN 90-254-0741-2

Tante Pech, een oudere uil, beschermt met haar vleugels en troostende woorden dieren die door hun ouders lelijk behandeld worden. Een symbolisch verhaal over wat je na mishandeling kunt doen. Vanaf 8 jaar.

Grootel, L. van

Nina Regenboog - Haarlem, Holland, 1998m 126 blz, ISBN 90-2510-792-4

Hester komt erachter dat haar vriendin Nina een geheim verbergt waarover ze niet wil praten. Hester maakt zich zorgen. Uiteindelijk vindt ze uit waarom Nina zich anders gedraagt dan de andere kinderen: ze wordt thuis mishandeld. Vanaf 12 jaar.

Hindman, J., T. Novak (ill.)

Een pakkend boek voor kleine en voor grote mensen

Groningen, Uitgeverij Reco Multi Media, 1998, ISBN 90-764-5701-8

Een zeer komisch geïllustreerd boek dat allerlei aspecten van seksualiteit beschrijft, waaronder seksueel misbruik. Het doel is vooral om de weerbaarheid van kinderen te vergroten. Het boek heeft een mooi evenwicht gevonden tussen prettige en vervelende seksuele ervaringen en tussen humor en respect.

Mol, S. van

Dan kleurt het water rood – Hasselt, Clavis, 1994, 92 blz., ISBN 90-6822-299-6

Tom, 12 jaar, kan goed opschieten met een oudere buurjongen, maar deze wil ook dingen van hem die Tom niet wil. In zijn nieuwe buurt wordt hij meegelokt door een man die vreemde foto's van hem maakt. Een straathoekwerkster helpt Tom. Vanaf 11 jaar.

Steggink, D

Kamil, de groene kameleon.

Amsterdam, BV Uitgeverij SWP, 2003. ISBN 90 6665 500 3, NUR 847.

Kamil, de groene kameleon, heeft een blauwe vader en een gele moeder. Zijn ouders krijgen steeds meer ruzie met elkaar over hun verschillende kleuren. Kamil maakt deze ruzies mee en raakt in de war van al zijn verschillende gevoelens. Hij weet niet wat hij kan doen. Totdat Kamil een grote groene kameleon tegenkomt